

**AXOLINI TOZA ICHIMLIK SUVI BILAN TA`MINLASHDA YER
USTI SUV MANBALARINING O`RNI.**

O`qituvchi: Abdullayev Muhammadali Rustamjonovich.

Talaba: Mashmudov Salohiddin Sobitxon o`g`li.

Talaba: Ergashev Muhammadjon Ma`murjon o`g`li.

Namangan muhandislik-qurilish instituti

Annotatsiya: *ushbu maqolada hozirgi kunda butun jaxon hamjamiyati oldida turgan muammolardan biri bo`lgan aholini ekologik toza ichimlik suvi bilan taminlashda ichimlik suvi manbaalarini o`rni va ko`rsatgichlari ma`lumotlar keltirilgan va fikr yuritilgan.*

Kalit so`zlar: *ichimlik suvi, loyqalik, rangdorlik.*

Ключевые слова: *питьевая вода, мутность, цветность.*

Key words: *drinking water, turbidity, color.*

Hozirgi kunda aholini toza ichimlik suvi bilan ta`minlash aholi salomatligi va turmush tarzini belgilaydigan asosiy ko`rsatkichlardan biri hisoblanib ichimlik suv ta`minotini sifatli tashkil etishda asosiy nuqta - bu suv ta'minoti manbasini tanlashdir. Mamlakatimizda suv ta'minoti manbasini tanlash; GOST 2761-84 Markazlashtirilgan ichimlik suv ta'minoti manbalari, gigienik va texnik talablar, tanlov qoidalari bo'yicha amalga oshirilishi kerak. Bundan tashqari sifatli ichimlik suvi uchun mavjud bo'lgan bir nechta standartlarni ta'kidlash kerak ular quyidagilardan iborat:

- tegishli me'yorlar va GOST bilan belgilanadigan (O`zst) standarti,
- Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) standarti,
- AQSh standarti,
- Yevropa ittifoqi standarti,

"Manbani tanlashning asosiy mezonlari sifatida yuqoridagi me'yoriy hujjat ularning sanitariya ishonchligini ko'rsatadi, bu ifloslanishdan himoya sifatida tushuniladi" Ushbu mezonga ko'ra, avvalo, qatlamlararo bosimli (artezian), daryo suvlaridan foydalanish kerak. Faqat ulardan yo'qligi yoki zaxiralari yetarli bo'lmagan taqdirda, ularning sanitariya ishonchligini kamaytirish uchun suv ta'minotining boshqa manbalariga o'tish tavsiya etiladi, bular qatlamlararo suvlar, yer osti suvlari, yer usti suv havzalari (daryolar, suv omborlari, ko'llar, kanallar)". "Amalda yer osti suvlari zaxiralarning yetishmasligi tufayli suv ta'minoti ko'pincha yer usti suv manbalaridan foydalanadi. Yer usti suv manbalari sifatidagi farqlar, yer osti manbalar bilan taqqoslaganda, minerallashuvning past darajasi, tarkibida qattiq moddalarning ko'pligi, yuqori rang va mikroblarning yuqori darajada ifloslanishidir". Shu nuqtai nazardan, ushbu manbalarning suvlari ichimlik suvi talablariga javob bermaydi va

shuning uchun suv ta'minoti tarmoqlariga yetkazib berishdan oldin uni tozalash va dezinfektsiya qilish zarur.[1]

"Tabiiy manbalardan olinadigan suvning sifati unda noorganik va organik moddalar borligi bilan belgilanadi va turli fizik, kimyoviy, biologik va bakteriologik ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi". Sanitariya me'yorlarida belgilangan talablarga muvofiq ichimlik suvi epidemiologik va ratsional jihatdan xavfsiz, kimyoviy zararsiz va yoqimli organoleptik xususiyatlarga ega bo'lishi kerak.[2]

"Suv sifatiga qo'yiladigan talablar O'zbekiston respublikasining sanitariya me'yorlari va qoidalarida va Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) xalqaro standartlarida belgilangan".[7] Suv sifatining fizik ko'rsatkichlariga quyidagilar kiradi: harorat, hid, ta'm, rang, loyqalik. Kimyoviy ko'rsatkichlar quyidagilardir: "erigan moddalar yoki quruq qoldiqlarning umumiy miqdori, suvning faol reaksiyasi yoki pH qiymati, oksidlanish qobiliyati, ishqorlilik, turli xil tarkibiy qismlarning mavjudligi" Biologik ko'rsatkichlar suv sathida (plankton) va suv ustunida (neystonda) bo'lgan suv organizmlari bilan belgilanadi. Bakteriologik yoki sanitariya ko'rsatkichlari suvda bakteriyalarining tarkibini hamda umumiy bakterial ifloslanishini tavsiflaydi. Tabiiy suvlarning sifatiga qo'yiladigan talablar ularning foydalanish maqsadiga bog'liq.[3] Uy ehtiyojlari, qishloq xo'jaligi va texnologik maqsadlar uchun ishlatiladigan. "Suvni tozalashning texnologik sxemasini tanlash tavsiyalarga, shuningdek tabiiy suv tozalash texnologiyalari tasniflagichlariga muvofiq amalga oshirilishi kerak". [4]

Suv ta'minoti manbalarining suvlari quyidagi turlarga bo'linadi:

a) hisoblangan maksimal loyqalikga (taxminan cho'kmadagi qattiq moddalar miqdori) qarab:

loyqalik darajasi past - 50 mg / l gacha;

o'rtacha loyqalik - 50 dan 250 mg / l gacha;

loyli - 250 dan 15000 mg / l gacha;

o'ta yuqori loyqa- 1500 mg / l va undan yuqori;

b) suvning rangini belgilaydigan gumus moddalarining hisoblangan maksimal tarkibiga qarab:

past rangli - 35⁰ tagacha;

o'rta rang - 35 dan 120⁰ gacha

yuqori rang -. 120⁰ va undan yuqori

"Rang deganda tabiiy ichimlik suvining tabiiy rangi tushuniladi. Rang qiymati bilvosita suvda ba'zi organik eritmalar mavjudligini tavsiflaydi va suvni tozalash tizimini to'g'ri tanlashga imkon beradigan muhim ko'rsatkichlardan biridir. Suv rangining asosiy "sababi" organik moddalar.[6] Suvning ajralmas ifloslanishini tavsiflovchi ko'rsatkich, ya'ni ma'lum sharoitlarda kuchli kimyoviy oksidlovchi tomonidan oksidlanadigan suvdagi oksidlovchi organik aralashmalar tarkibiga oksidlanish qobiliyati deyiladi. Boshqacha qilib aytganda, bu"1 litr suv tarkibidagi

moddalarni oksidlash uchun sarflanadigan reagent (oksidant) miqdoriga teng bo'lgan milligram kislorod miqdori. Suvning oksidlanish qobiliyatining bir necha turlari mavjud: permanganat, bixromat, yodat. Dichromat oksidlanish qiymati odatda KKBE - kimyoviy kislorodga bo'lgan ehtiyoj kabi muhim ko'rsatkichni aniqlash uchun ishlatiladi. KBKE- ifloslangan tabiiy yer usti suvlarini tavsiflash uchun ishlatiladi. Bikromatning oksidlanish qobiliyati organik ifloslantiruvchi moddalar mavjudligini eng to'liq tavsifini olishga imkon beradi. Amalda ichimlik suvining xususiyatlarini aniqlash permanganat oksidlanishidan foydalaniladi. Shunga ko'ra, bu qiymat qanchalik katta bo'lsa, ifloslantiruvchi moddalar konsentratsiyasi shunchalik yuqori bo'ladi.[8] Suv tozalash inshootlarini loyihalash uchun loyqalik va rangning hisoblangan maksimal qiymatlari oxirgi 3 yildagi suv tahlili ma'lumotlari asosida aniqlanishi kerak.

Adabiyotlar

1. Автоград Водоканал (Тольятти) // Электрон. Дан. Режим доступа : <http://www.avkvoda.ru/>
2. Алексеева Л.П. Интенсификация проведения процесса коагуляционной очистки воды // Наилучшие достижения технологии. 2014. №3. С. 6-14.
3. Алексеева Л.П. Оценка эффективности применения оксихлорида алюминия по сравнению с другими коагулянтами // Водоснабжение и санитарная техника. 2003. №2. С. 14-19.
4. Бабенков Е.Д. Очистка воды коагулянтами. Москва : Изд-во Наука, 1977. 356 с.
5. Белан Ф.И. Водоподготовка (расчеты, примеры, задачи). М. : Энергия, 1980. 256 с
6. INFLUENCE OF SEASONAL MUD OF THE NARIN RIVER FOR THE COAGULATION PROCESS Muhammadali Rustamjonovich Abdullaev, Ulugbek Inomiddin Ugli Juraev, Shuxrat Sapargali oglu Nurekeshev ISSN: 2278-4853 Vol 10, Issue 5, May, 2021 Im
7. BALANCES OF SOIL WATERS OF COTTON ROOTABLE LAYER IN EXPERIMENTAL PRODUCTION SECTIONS. Ozatboy Bazarovich Imamnazarov, Tokhirjon Olimjonovich Qosimov, Makhhammadali Rustamjonovich Abdullaev ISSN: 2349-0721 Volume 5 - Issue 4 Impact Factor: SJIF = 6.549 International Journal of Advanced Science and Technology Vol. 29, No. 12s, (2020), pp. 1898-1904 ISSN: 2005-4238 IJAST Copyright © 2020 SERSC 1898
8. SUBSTANTIATION OF MELIORATIVE MODES AT CLOSE- MELTING OF WEAKLY MINERALIZED SOIL WATERS 1Ozatboy Bazarovich Imamnazarov, 2Tokhirjon Salokhonovich Kasimov, 2Tokhirjon Salokovovich Kasimov, 2Shermmadovich